ISNN 3030-3907

2026/4
VOLUME 7

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/4 VOLUME 7

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISHDAGI BAXTSIZ HODISALARNI KAMAYTIRISH

Norqulov Abbos Chori o‘g‘li
Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalari universiteti assistenti:
E-mail: abbosnorqulov008@gmail.com
Tel: +998912345007
Hamidov Sodiqjon Abduholiq o‘g‘li
Favqulodda vaziyatlar vazirligi Fuqaro muhofazasi instituti 1-kurs magistranti
E-mail: Sodiqhamidov4@gmail.com
Tel: **+998503015140**

Annatatsiya. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish jarayonida yuz beradigan baxtsiz hodisalar mehnat xavfsizligi va xodimlar salomatligiga jiddiy tahdid soladi. Ushbu tadqiqotda ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni kamaytirishning asosiy yo‘nalishlari, ularning sabablari va oldini olish mexanizmlari tahlil qilinadi. Xususan, texnik xavfsizlik choralarini kuchaytirish, xodimlarni muntazam o‘qitish va malakasini oshirish, ishlab chiqarish muhitini sanitariya-gigiyena talablariga moslashtirish hamda raqamli monitoring tizimlarini joriy etish orqali xavfsizlik darajasini oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari sanoat korxonalarida xavfsizlik madaniyatini shakllantirish va baxtsiz hodisalar sonini kamaytirishga qaratilgan kompleks yondashuvning zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Mehnat xavfsizligi, baxtsiz hodisalar , sanoat korxonalari, profilaktika choralar, raqamli monitoring,sanitariya-gigiyena, xavfsizlik madaniyati, ishlab chiqarish jarayoni

Аннотация. Несчастные случаи, происходящие в процессе производства на промышленных предприятиях, представляют серьезную угрозу для охраны труда и здоровья работников. В данном исследовании анализируются основные направления снижения числа несчастных случаев на производстве, их причины и механизмы предотвращения. В частности, рассматриваются возможности повышения уровня безопасности за счет усиления технических мер безопасности, регулярного обучения и повышения квалификации персонала, адаптации производственной среды к санитарно-гигиеническим требованиям и внедрения цифровых систем мониторинга. Результаты исследования указывают на необходимость комплексного подхода, направленного на формирование культуры безопасности на промышленных предприятиях и снижение числа несчастных случаев.

Ключевые слова: охрана труда, несчастные случаи, промышленные предприятия, профилактические меры, цифровой мониторинг, санитарно-

ISSN 3030-3907

гигиенические требования, культура безопасности, производственный процесс.

Abstract. Accidents occurring during the production process at industrial enterprises pose a serious threat to occupational safety and employee health. This study analyzes the main areas of reducing accidents at work, their causes and prevention mechanisms. In particular, the possibilities of increasing the level of safety through strengthening technical safety measures, regular training and advanced training of employees, adapting the production environment to sanitary and hygienic requirements, and introducing digital monitoring systems are considered. The results of the study indicate the need for an integrated approach aimed at forming a safety culture at industrial enterprises and reducing the number of accidents.

Keywords: Occupational safety, accidents, industrial enterprises, preventive measures, digital monitoring, sanitary and hygienic, safety culture, production process

KIRISH.

Ishlab chiqarish jarohatlari va kasalliklarining yuqori darajasi kompaniyalar va davlat uchun katta moliyaviy yo‘qotishlarga olib keladi. Maqolada ushbu muammoni hal qilishda tizimli yondashuv ko‘rib chiqilgan va ishlab chiqarish korxonalarida mehnatda jarohatlanish darajasini kamaytirish yo‘llari taklif etilgan.

Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar muammosi

Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishining asosini uchta zaruriy tarkibiy qism tashkil etadi: inson kapitali, moddiy kapital va tabiiy resurslar. Ushbu kapitallarning YaIMni yaratishdagi ulushlari nisbati milliy iqtisodiyotning rivojlanish darajasiga, ishchi kuchining malaka darajasiga va tabiiy resurslarning mavjudligiga bog‘liq. Inson kapitalini saqlash va rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish uchun juda muhimdir, chunki fan-texnika taraqqiyotining rivojlanishi bilan yuqori malakali kadrlarni talab qiladigan yuqori texnologiyali sanoat tarmoqlari yaratilmoqda.

Inson kapitalini saqlash va rivojlantirish muammosi — bu ishlab chiqarishda jarohatlanish darajasini pasaytirish bo‘yicha chora-tadbirlarni loyihalash muammosidir. Bugungi voqelikning o‘ziga xos xususiyati mehnatda jarohatlanish darajasining yuqoriligidir. Ta’kidlanishicha, ishlab chiqarish qanchalik texnologik jihatdan murakkab bo‘lsa, baxtsiz hodisalar ehtimoli va yuqori malakali xodimlarning yo‘qolish ehtimoli shunchalik yuqori bo‘ladi.

Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) ma’lumotlariga ko‘ra, har 15 soniyada 153 kishi ish joyida jarohat oladi va bir kishi ish bilan bog‘liq jarohat yoki kasb kasalligi oqibatida vafot etadi. Ushbu sabablardan jahon iqtisodiyotiga

ISSN 3030-3907

yetkaziladigan yillik zarar taxminan 2,8 trillion dollarni yoki jahon yalpi ichki mahsulotining 4 foizini tashkil etadi [http://www.ilo.org].

O‘zbekistonda 2020-yilda 8,5 ming kishi ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalardan jabr ko‘rgan, 2 milliondan ortiq kishi zararli va (yoki) xavfli mehnat sharoitlarida ishlagan. Ishlab chiqarishda mayiblanish, shuningdek ish vaqtining qisqartirilishi va qo‘shimcha ta’tillar munosabati bilan (ish joyida zararli yoki xavfli ishlab chiqarish omillari aniqlanganda xodimlarga beriladi) 139,7 million kishi-kuni yo‘qotildi, natijada 586,34 trillion dollr ishlab chiqarish yetishmadi, bu YaIMning taxminan 0,55% ni tashkil qiladi [1].

Ishlab chiqarish korxonalarida ishlab chiqarish jarohatlarini kamaytirish yo‘llari

Mehnat sharoitlarini yaxshilash va xodimlar salomatligini muhofaza qilish bo‘yicha davlat va tashkilotlar darajasida chora-tadbirlar amalga oshirildi: korxonalarda mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikni ta’minlashni boshqarish tizimlarini majburiy rivojlantirish talablari joriy etildi, xodimlarni tayyorlash va shaxsiy himoya vositalari bilan ta’minlash qoidalariga o‘zgartirishlar kiritildi, shuningdek, mikrojarohatlarni hisobga olish va tahlil qilish tavsiya etildi. Hukumat tomonidan ko‘rilgan chora-tadbirlarga qaramay, og‘ir va o‘limga olib keladigan kasbiy baxtsiz hodisalar soni ortib bormoqda, bu esa davlat yo‘qotishlarini ko‘paytirmoqda.

Ishlab chiqarishda jarohatlanishlar sonining muttasil o‘sib borishi korxonalarda mehnatni muhofaza qilish va ishlab chiqarishda jarohatlanishning oldini olish tadbirlarini yanada samarali o‘tkazishni taqozo etadi. Samaradorlikni oshirish yo‘llarini quyidagicha tavsiya etish mumkin:

ish joyida mavjud bo‘lgan xavflarni aniqlashda tizimli yondashuvni qo‘llash, bu keyinchalik ularni bartaraf etish choralarini ishlab chiqish uchun ko‘proq xavflarni aniqlash imkonini beradi;

kompaniya rahbariyatining mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikni ta’minlash bo‘yicha samarali ishlash motivatsiyasini oshirish;

xodimlarning mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi qoidalari va talablariga, texnologik reglamentlarga va boshqalarga rioya qilishga bo‘lgan qiziqishini oshirish. [2];

korxonada xavfsizlik madaniyatini shakllantirish [3];

jarayonlarning ichki auditini va xulq-atvor auditini o‘tkazish;

ISO 45001:2018 tavsiyalarini korxona ish amaliyotiga joriy etish [4].

Ish joyidagi xavf-xatarlarni aniqlashga tizimli yondashuv

Ish joyidagi xavf-xatarlar ro‘yxatini aniqlash va ularni bartaraf etish uchun tizimli yondashuvni qo‘llashda inson-texnika-atrof-muhit-materiallar tizimini

ISSN 3030-3907

hisobga olish va ularning bir-biriga o‘zaro ta’sirini hisobga olgan holda har bir komponent uchun ishchiga ta’sir qiluvchi xavf-xatarlarni tahlil qilish kerak. Shunga ko‘ra, quyidagilar tahlil qilinadi:
ish joyida bajariladigan ish turlari;
qo‘llaniladigan ish usullari
ishlatiladigan uskunalar;

zararli va/yoki xavfli moddalar bo‘lgan bosimli idishlar, uskunalar yoki konteynerlarning mavjudligi [5];
harakat, shu jumladan sexda va korxona hududida;
ish hududidagi xodimlarning harakatlanish yo‘nalishlari (harakatlanish yo‘lidagi xavf-xatarlar - sirpanchiq pollar, zinapoyalar, balandlikdan yiqilish va boshqalar)
ish sharoitlari (harorat, yorug‘lik va boshqalar);
bino va inshootlarning holati;
ish joyining kun davomidagi holati;
foydalanilgan xomashyo, materiallar va asboblar [6];
xodimning shaxsiy fazilatlari (tavakkalchilikka moyillik, reaksiya tezligi, stressga chidamlilik)
ishchilar malakasining ishlarni bajarish uchun zarur bo‘lgan talablarga muvofiqligi.
Xavfni aniqlash jarayonida quyidagilarni hisobga olish lozim:
uskunalarning muntazam ish rejimlari, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan favqulodda vaziyatlar, texnik xizmat ko‘rsatish va ta’mirlash;
yong‘in va yong‘in xavfi;ilgari sodir bo‘lgan noodatiy vaziyatlar va baxtsiz hodisalar, shuningdek, baxtsiz hodisalarga olib kelmagan hodisalar;
Tahlil qilinayotgan ishlarda va shunga o‘xshash ish joylarida qayd etilgan mikrobaxtsiz hodisalar;
xodim tomonidan ish joyida yuzaga keladigan xavf-xatarlar;
ish vaqtidan tashqari va tungi smenalar [7];
ta’til vaqti [7];
korxona hududida pudratchilar tomonidan ishlarni amalga oshirish;
korxona yaqinida xavfli ishlab chiqarish obyektlari (to‘g‘onlar, elektr stansiyalari, magistral quvurlar, elektr uzatish liniyalari va boshqalar) mavjudligi;
ishlarni xavfsiz bajarish bo‘yicha me’yoriy talablar va yo‘riqnomalarning mavjudligi;
mehnat sharoitlarini maxsus baholash natijalari;
sanoat nazorati natijalari.

Shuni ta’kidlash kerakki, ishlab chiqarish korxonalari ishlab chiqarish jarayonlarining sezilarli darajada xilma-xilligi va xodimlarning keng ko‘lamli zararli va xavfli ishlab chiqarish omillariga duchor bo‘lishi bilan tavsiflanadi.

ISSN 3030-3907

Aniqlangan xavf-xatarlar (amalga oshirilishi mumkin bo‘lgan xavf-xatarlar) yuzaga kelish ehtimoli va xodimlar salomatligi uchun salbiy oqibatlar ko‘lami mezonlari bo‘yicha darajalanadi va ularni bartaraf etish choralari rejalashtiriladi. Salbiy oqibatlar ko‘lamini baholash ish kunlarida [8], xodimlarning sog‘lig‘iga yetkazilgan zarar darajasi bo‘yicha, korxonaning moddiy yo‘qotishlari bo‘yicha baholanishi mumkin [6]. Xavflarni bartaraf etish choralari texnik va tashkiliy bo‘lishi mumkin.

Rahbariyat va xodimlarning mehnat xavfsizligi talablariga rioya etish majburiyatini shakllantirish

Ishlab chiqarishda jarohatlanishning oldini olishning samaradorligi rahbariyatning xodimlar uchun qulay ish muhitini ta’minlashdan manfaatdorligi darajasiga bog‘liq. Xalqaro hujjatlarda bunday muammolarni hal qilishda boshqaruv yetakchiligining zarurligi ta’kidlanadi, chunki aynan menejer korxonaning rivojlanish strategiyasini belgilaydi, moliyaviy va inson resurslarini taqsimlaydi.

Afsuski, ba’zi menejerlar salomatlik va xavfsizlik ularning biznesining muvaffaqiyati uchun muhim emas degan fikrda. Bu ularning mehnat sharoitlari, ish vaqtining yo‘qotilishi, mehnat unumdorligi, mahsulot ishlab chiqarish va uning sifati o‘rtasidagi mantiqiy bog‘liqlikni ko‘rmasligi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, ular bir-biri bilan chambarchas bog‘liq elementlardir [9].

Korxonalar rahbarlarining o‘z xodimlari uchun qulay mehnat sharoitlarini ta’minlashdan manfaatdorligini oshirish maqsadida ularni tarmoq bo‘yicha o‘qitishni tashkil etish zarur. Shuningdek, menejerlarni davriy o‘qitish jarayonida mehnat sharoitlari va korxona rentabelligi o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta’kidlash zarur.

Ishlab chiqarishdagi jarohatlanishlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarning kelib chiqish sabablari ko‘pincha korxona xodimlari tomonidan yo‘l qo‘yilgan qoidabuzarliklardir [1]. Binobarin, xodimlar bilan mehnatni muhofaza qilish normalari, qoidalari va talablariga, mehnatni muhofaza qilish bo‘yicha yo‘riqnomalar va me’yoriy hujjatlarga rioya etishga mas’uliyatli munosabatni shakllantirishga qaratilgan tizimli o‘qitish va tizimli ishlarni olib borish zarur [10].

Korxona xodimlarida mehnatni muhofaza qilish talablariga rioya qilishga qiziqish uyg‘otish va mehnatni muhofaza qilish talablariga rioya qilish zarurligi to‘g‘risida xabardorlikni shakllantirish maqsadida xodimlarni tizimli ravishda o‘qitish zarur. Bundan tashqari, korxona xodimlarini moddiy rag‘batlantirish tizimini quyidagilarni hisobga olgan holda ishlab chiqish mumkin

xodimlar tomonidan mehnat xavfsizligi talablariga, lavozim yo‘riqnomalariga, texnologik reglament talablariga rioya etilishi (buzilishi);

ISSN 3030-3907

mehnat sharoitlarini yaxshilash bo‘yicha takliflar soni xodimlar tomonidan aniqlangan xavflar (xavfli ishlarni bajarish) soni va ahamiyati

korxona bo‘linmalari o‘rtasida mehnatni muhofaza qilish sohasidagi tanlovlarda g‘olib chiqish (g‘oliblarni aniqlash mezonlarini ishlab chiqqan holda); va hokazo.

Ma’naviy rag‘batlantirish tizimi xodimlarni faxriy yorliqlar, bepul yo‘llanmalar, jarohatsiz ishlaganlik uchun sertifikatlar va boshqalar bilan taqdirlashni o‘z ichiga olishi mumkin.

Ma’naviy va moddiy rag‘batlantirish usullarini qo‘llash xodimlarning mehnatni muhofaza qilish talablariga rioya qilishdan manfaatdorligini oshirish, xodimlarni mehnatni muhofaza qilish ishlariga jalb qilishni kuchaytirish imkonini beradi, bu esa korxona xodimlari tomonidan qoida va yo‘riqnomalarning bir qator buzilishlarini kamaytirishga va mehnat jarohatlarini kamaytirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, ish yo‘riqnomalari va tartiblarini xavfsizlik nuqtai nazaridan ko‘rib chiqish va zarur hollarda ularni xavfsizroq qilish uchun o‘zgartirish maqsadga muvofiq bo‘lishi mumkin.

Ishchilar o‘rtasida xavfsizlik madaniyati shakllantirilishi va o‘z xatti-harakatlari uchun javobgarlik shu darajada oshirilishi kerakki, ishchilar nafaqat o‘zlari qoidabuzarliklardan qochishlari, ular keltirib chiqarishi mumkin bo‘lgan oqibatlarni tushunishlari, balki boshqa ishchilar tomonidan sodir etiladigan qoidabuzarliklarni bartaraf etishga intilishlari kerak.

Ishlab chiqarishda jarohatlanishning oldini olishga qaratilgan ijobiy natijalarga korxonada mehnat xavfsizligi auditini o‘tkazish orqali erishish mumkin, bu esa ish joylaridagi xavf-xatarlarni aniqlash, xavfli ishlarni bajarish usullarini tahlil qilish, xodimlarning ishni bajarish jarayonida yo‘l qo‘ygan qoidabuzarliklarini aniqlash, xavf-xatarlar va kasbiy xavflarni bartaraf etish yoki kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar samaradorligini tahlil qilish imkonini beradi.

Tizimni rivojlantirishning muhim bosqichi ISO 45001:2018 standarti talablari bilan tanishish, tashqi va ichki talablarni o‘rganish, mehnatni muhofaza qilish muammolariga mas’uliyatli munosabatni shakllantirishga qaratilgan kompaniya xodimlarini o‘qitishni tashkil etish va o‘tkazishdir.

Korxonadagi favqulodda vaziyatlar va baxtsiz hodisalar xavf-xatarlarning yuzaga kelishiga ta’sir ko‘rsatishi mumkin (bu esa xodimlarning sog‘lig‘iga zarar yetkazishi mumkin). Korxona ish joyida va korxona hududida amal qiladigan barcha ehtimoliy xavf-xatarlarni oldindan ko‘ra bilishi va nazorat qilib turishi lozim bo‘lganligi sababli, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko‘rish zarur.

XULOSA.

ISSN 3030-3907

Bugungi kunda korxonalarning moliyaviy barqarorligi muhim ahamiyatga ega. Noqulay mehnat sharoitlari va ishlab chiqarishdagi jarohatlanish darajasining yuqoriligi tufayli yuzaga keladigan ishlab chiqarish yo‘qotishlari korxonalar iqtisodiyoti va davlat uchun zararlidir.

Korxonalarda ishlab chiqarishdagi jarohatlanish darajasini pasaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish: xavflarni aniqlashga tizimli yondashuv, o‘qitish samaradorligini oshirish, xodimlarni moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish tizimini rivojlantirish, xavfsizlik madaniyatini yaratish, ichki audit xodimlarning mas’uliyatini oshirish, ishlab chiqarishdagi jarohatlanishlarni kamaytirish, ish vaqti yo‘qotishlarini kamaytirish, ish unumdorligini oshirish va ishlab chiqarish hajmini oshirishga imkon beradi.

Shu bilan birga, ISO 45001:2018 talablarini kompaniya ish amaliyotiga joriy etish taklif etilayotgan usullar to‘plamini bir vaqtning o‘zida amalga oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, ISO 45001:2018 standartining joriy etilishi kompaniyaning mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikni boshqarish tizimini sertifikatlash, bu esa kompaniyaning ishonchliligini namoyish etish va obro‘sini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. A.O. Barg, N.A. Lebedeva-Nesevrya, Rossiya mehnat gigiyenasi va sanoat ekologiyasi jurnali **8**, 28-33 (2015)
2. A.E. Sorokin, S.N. Bulichev, S.V. Novikov, S.I. Gorbachev, Rossiya muhandislik tadqiqotlari **39 (4)** , 324-329 (2019) DOI: 10.3103/S1068798X19040154
3. *ISO 45001:2018 Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikni boshqarish tizimlari - Foydalanish bo‘yicha ko‘rsatmalar bilan talablar* (ISO, Jeneva, 2018)
4. E.E. Galkina, A.E. Sorokin, A.O. Shemyakov, S.V. Novikov, Amazoniya tadqiqoti **8 (23)** , 178-184 (2019)
5. G.Z. Feinburg, Mehnat xavfsizligi va salomatligi **2**, 26 - 41 (2020)
6. *Mervi Murtonen Ish joyidagi xavflarni baholash - Amaliy qo‘llanma. VTT - Finlyandiyaning texnik tadqiqotlar markazi. XMT, Xalqaro mehnat tashkilotining Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo bo‘yicha submintaqaviy byurosi. Ijtimoiy ishlar va sog‘liqni saqlash vazirligi* (Tampere mehnatni muhofaza qilish bo‘limi, Finlyandiya, 2018-yil)
7. Bianca Cirjaliu, Elena Maria Boatca, Alin Gaureanu, Hugo Weinschrott, Qo‘shma xalqaro konferensiyalar boshqaruvi, bilim va tafakkur, 1069-1076 (2015)
8. E.E. Galkina, M.I. Dinov, A.E. Sorokin, Iqtisodiyot va tadbirkorlik **11 (100)** , 1126-1130 (2018)
9. E.E. Galkina, A.E. Sorokin, Iqtisodiyot va tadbirkorlik **12 (101)** , 878-881 (2018)

ISSN 3030-3907

10. E.E. Galkina, A.E. Sorokin, T.V. Golovanova, Rossiya muhandislik tadqiqotlari **41 (12)** , 1206–1208 (2021) DOI: 10.3103/S1068798X21120157

ISSN 3030-3907